LEMPÄÄLÄN KUNTA

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN INVENTOINTI

Selvitys liittyy asemakaavaan:
Moisio-Hakkarin asemakaavan muutos ja laajennus,
Hakkarin liikunta-alue ja koulu, kaavanumero 2091

12.4.2017

HAKKARIN LIIKUNTA-ALUEEN JA KOULUN KOKONAISUUS

Ilmakuva vesitornin kohdalta koilliseen. Kuvausajankohta 9.9.2012.

SISÄLTÖ

1. TUNNISTETIEDOT 3

2. ALUEEN KEHITYKSEN TAUSTAA 4

Viljelys- ja metsämaasta koulun ja liikunnan alueeksi 4

3. RAKENNUSHISTORIA 5

Aikakausien vaikutus alueen rakentamiseen 5

Rakennettu ympäristö 5

Taajamakuva 5

Koettu ympäristö 6

Rakennukset 6

4. TARKEMMIN INVENTOIDUT RAKENNUKSET 8

Hakkarin koulu 8

Liikuntahalli 10

5. RAKENNUSPIIRUSTUKSET 11

Hakkarin koulu 1. vaihe 11

Hakkarin koulu 2. vaihe 15

Liikuntahalli 18

6. LUETTELOINTIPERUSTEET 22

Rakennushistorialliset ja arkkitehtoniset arvot 22

Taajamakuvalliset ja ympäristöön liittyvät arvot 23

Kulttuurihistorialliset arvot 24

7. JOHTOPÄÄTÖKSET 24

Nykytilanne 24

Säilymisedelletykset 25

8. LÄHTEET 25

Kaavoitusarkkitehti Maija Villanen
Maankäytön suunnittelu
Lempäälän kunta

1. TUNNISTETIEDOT

Hakkarin urheilu- ja koulualueen rakennusinventointi liittyy alueen vireillä olevaan asemakaavamuutokseen (Hakkarin asemakaavan muutos ja laajennus, Hakkarin liikunta-alue ja koulu, asemakaavanumero 2091).

Asemakaavan tarkastelualue sijaitsee Hakkarin liikunta-alueen ja koulun ympäristössä. Suunnittelualueen etelä- ja itäpuoli on pientalo- ja rivitaloaluetta. Eteläpuolinen alue on pääosin 1960–2000-luvun rakentamista. Itäpuolinen asuinrakentaminen ajoittuu vaihtelevasti 1940-luvulta 2010-luvulle. Alueen länsi- ja pohjoispuoli on asemakaavoittamatonta maa- ja metsätalousaluetta. Pohjoispuolelle sijoittuu myös Eskolan tilaa pelto- ja metsäalueineen.

Tarkastelualue on pääosin urheilu- ja virkistysaluetta sekä julkisten palveluiden aluetta. Alueelle sijoittuu Hakkarin koulu, jossa opiskelee yhteensä 555 koululaista. Koulurakennus on vuodelta 1982 ja lisäosat vuosilta 2003 ja 2014. Urheilurakennukset ovat 1980- ja 1990-luvulta. Alueelle sijoittuu ulkoilu- ja hiihtoreittejä, liikuntahalli, jäähalli, yleisurheilukenttä sekä tenniskentät. Alueen länsireunassa on hiekkakenttä, joka talvella toimii jääalueena ja ulkokaukalona.

Hakkarin alue on merkittävä harrastuskeskittymä kuntalaisille sekä Hakkarin koululle ja lähietäisyydellä sijaitsevalle Moision koululle.

1. Vesitorni
2. Urheilukenttä ja katsomot
3. Tenniskenttä ja katsomot
4. Hakkarin koulu 1. osa
5. Hakkarin koulu 2. osa
6. Liikuntahalli
7. Paloasema
8. Jäähalli 1. osa
9. Jäähalli 2. osa
10. Hakkarin koulu, viipalekoulu
11. Hakkarin koulu, 4. osa (väliaikainen)

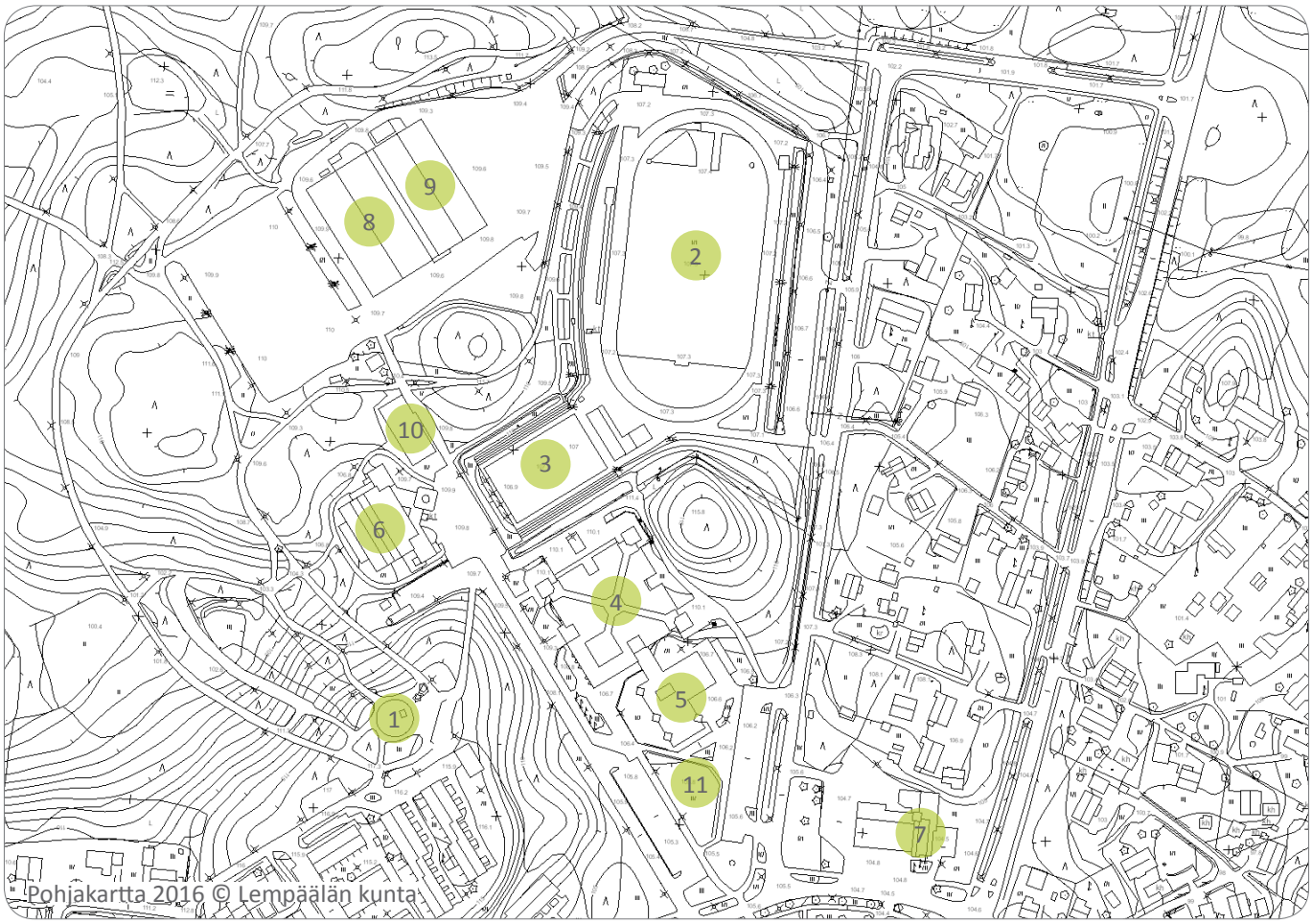

Pohjakartta 2016 © Lempäälän kunta

2. ALUEEN KEHITYKSEN TAUSTAA

Viljelys- ja metsämaasta koulun ja liikunnan alueeksi

Hakkarin alueen eteläosassa kulki lähellä Kuokkalankosken rantaa vanha maantie ns. Hiidentie, joka mainitaan maantienä 1700-luvulla. Nykyisin maantien linjausta noudattaa Hakkarintie. Liikenneyhteydet paranivat 1870-luvulla, jolloin alueen itäreunalle linjattiin rautatie Kuokkalankosken ylittävine siltoineen. Alueen kehityksen kannalta yksi keskeinen tekijä oli Hakkarin seisakkeen perustaminen radan ja vanhan maantien risteykseen 1931. Samoihin aikoihin rakennettiin Tampereentie 1930-luvulla korvaamaan Tampereelle vievä vanha ja mutkainen maantie.

Kuokkalankosken varrella oleva Hakkarin pientaloalue sijoittuu historiallisten Lempäälää halkovien maantieliikenteen pääväylien, vanhan 1700-luvun maantien (Hakkarintien) ja sen oikaisuksi 1930-luvulla rakennetun Tampereentien varrelle. Nykyinen Hakkarin alue on rakentunut vähitellen koko 1900-luvun aikana aina nykypäiviin saakka. Varsinaisesti alue sai nykyisen laajuutensa ennen sotia ja sotien jälkeen tapahtuneessa rakentamisessa. Tällöin rakentaminen keskittyi pääosin 1930-luvulla rakennetun Tampereentien ja keskeisiksi paikallisteiksi muodostuneiden Pysäkkitien ja Mutkatien varrelle.

Tampereentien varrella sijaitseva Eskolan kantatalon tilakeskus viljelymaisemineen muodostaa selkeän maatalousaikaan liittyvän kulttuurimaiseman Lempäälän keskustaajaman yhteydessä. Ensimmäisen asutuksen rakennuksista ja maisemasta on säilynyt lähinnä Eskolan tila viljelymaisemineen. Tampereentien ja viljelymaisemaan liittyy lisäksi perinteiselle paikalle rakennettu, mutta jo selkeästi modernia rakentamista edustava Moision koulu (Aarne Ervi, 1961). Eskolan maisemallisesti keskeinen asuinpaikka edustaa alueen vanhinta, jo 1700-luvulla muodostunutta rakennettua ympäristöä. Eskolan tila- ja viljelysmaisema edustaa taajamaa edeltänyttä maankäyttöä ja liittyy asutushistoriallisesti keskiaikaisten ryhmäkylän hajoamiseen isonjaon jälkeen. Tilakeskukseen liittyvä, pienipiirteinen sekä selkeästi metsiin ja Lempäälän taajaman osiin rajautuva viljelymaisema on säilyttänyt taajaman kasvusta huolimatta pääosin selkeät rajansa. Eskola muodostaa edelleen selkeän rajapinnan vanhan maatalousmaiseman ja Lempäälän taajaman Hakkarin ja Moision pientaloalueille.

Pitäjän väkiluku kasvoi sotien jälkeen, jolloin mm. Hollon, Hakkarin, Moision ja Sarapiston alueiden rakentaminen laajeni ja alueiden kaavoittaminen alkoi. Väkiluvun ja taajaman kasvu näkyi ensin koulujen ja myöhemmin yhä laajenevana ja monipuolistuvana palvelurakentamisena. Pääosin mäkinen metsäalue rajoittuu taajamarakenteen osalta Tampereentiehen. Alue kaavoitettiin taajaman tarpeiden, yhdyskuntatekniikan, liikunta- ja opetustoimen rakennuksille 1970-luvulla. Ensimmäisiä rakennuksia olivat vesitorni, tenniskentät ja metsäisen tontin ainoalle peltokappaleelle sijoitettu urhei-

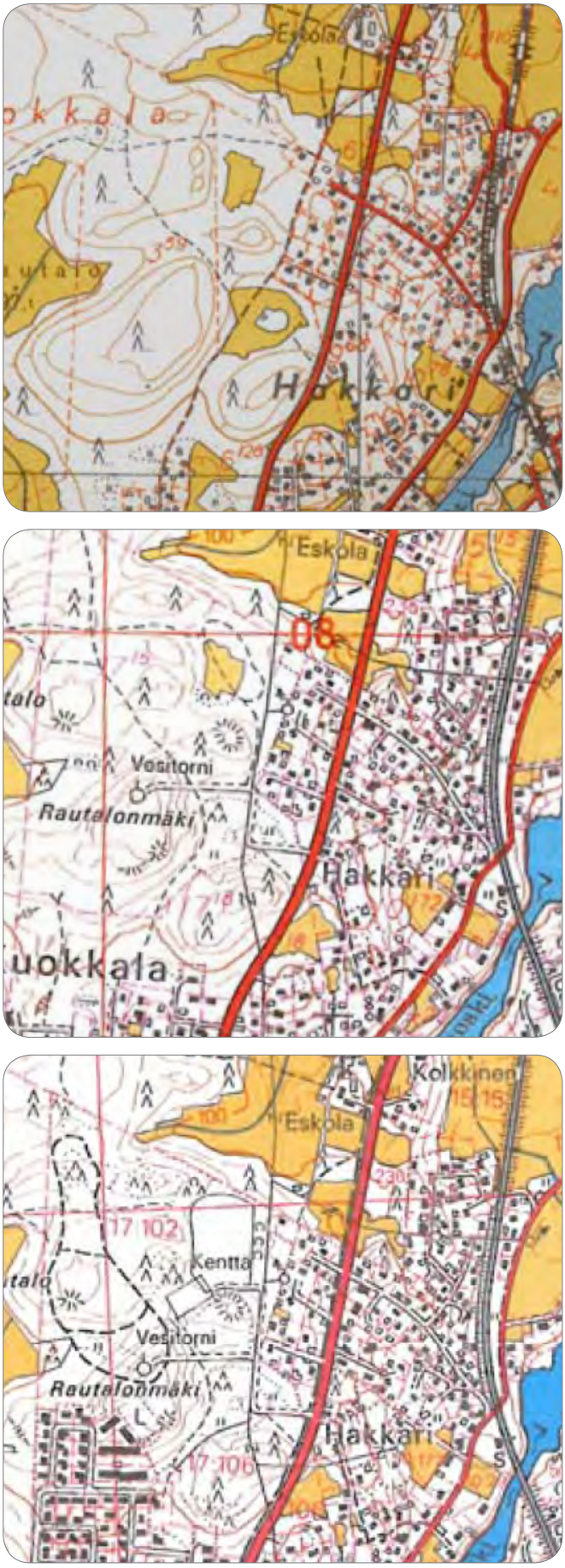

Alueen taajamakuvan muodostumista peruskartoissa 1954, 1975 ja 1980.

lukenttä. Varsinainen rakentaminen alkoi 1980-luvun alkupuolella, jolloin myöhemmin Hakkarin kouluna tunnettu Lempäälä-Vesilahden peruskoulun yläasteen ensimmäisen vaiheen rakentaminen alkoi.

Lempäälän Hakkarin vapaa-aikakeskuksen muodostava alue sijaitsee 1960-luvulta alkaen rakennetun Sarapiston asuinalueen pohjoisreunalla. Rakennetun ympäristön lisäksi alueeseen liittyy metsäalueen ulkoilureitit. Alueen itäpuolelle jää Hakkarin pientaloalue, jossa on vanhempaa ennen sotia ja sotien jälkeen rakennettua pientaloja. Näiden lisäksi ympäristössä on uudempaa omakotiasutusta.

Hakkarin yhdyskuntarakentamisen alue liittyy olennaisesti Lempäälän taajaman nopeaan rakentumiseen ja leviämiseen 1970-luvulta alkaen. Läheinen Sarapiston alue edustaa taajamarakenteessa 1960-luvulla kaavoitettua aluetta, joka pääosat rakentuivat 1970-luvulla. Julkisen vallan vastuu palveluiden ja yhdyskuntatekniikan osalta kasvoi yhteiskunnan muuttuessa ja kehittyessä voimakkaasti sotien jälkeen. Hakkarin yhdyskuntarakentamisen kohteet, 1973 valmistunut vesitorni ja pääosin 1980-luvulla rakennetut Hakkarin koulu, liikuntatalo, ulkoilupolut, palolaitos, urheilukenttä ja myöhemmät jäähallit edustavat hyvin 1900-luvun jälkipuoliskon yhdyskuntarakentamisen laajenevaa kenttää.

Lähde: Heiskanen 2010

3. RAKENNUSHISTORIA

Aikakausien vaikutus alueen rakentamiseen

Koulurakentaminen Suomessa 1970- ja 1980-luvulla

Kansakoulun, kansalaiskoulun ja keskikoulun yhtenäistämisestä syntyi oppivelvollisuuteen perustuva peruskoulu, jonne siirtyminen ajoittui vuosille 1972–1977. Uudet opetusmenetelmät edellyttivät perinteisiä luokkia pienempiä tiloja, niin kutsuttuja aineluokkia. 1970-luvulla rakennukset olivat ulkoasultaan vaatimattomia. Tilat mitoitettiin moduuliperiaatteella käyttötarkoituksen mukaisesti. Tilaratkaisuissa huomioitiin myös, että rakennusta voitiin käyttää muuhunkin kuin opetustarkoitukseen. Esimerkiksi liikuntasali voitiin antaa koulupäivän jälkeiseen käyttöön ulkopuolisille. Koulurakennuksista kehittyi tiloiltaan aiempaa matalampia ja syvempirunkoisia. Koulurakennusten sijoitteluun alettiin myös kiinnittää huomiota 1970-luvulla. Rakennukset pyrittiin sijoittamaan asumisen ja palvelujen läheisyyteen. Näin voitiin lisätä tilojen moninaiskäyttöä ja muodostaa terveydenhoidon ja hammashoidon yhdistämällä palvelun kontaktipaikkoja. Jos läheisyyteen saatiin hyvä urheilukenttä tai -halli oli tuloksena onnistunut koulukeskus. 1980-luvulla vaatimattomasta ulkoasusta siirryttiin runsaaseen värien ja muotojen yhdistämiseen.

Liikuntarakentamisen kehitys ja tilanne 1980-luvun puolivälissä

Liikuntalajien organisoituminen Suomessa on tapahtunut alhaalta ylöspäin. Urheilun organisaatioiden rakentuessa ja urheilun muodostuessa laajaksi joukkoliikkeeksi alkoivat toimijat esittää vaatimuksia toiminta-avustuksista ja suorituspaikoista julkishallinnolle. Suomen ensimmäinen kunnallinen urheilulautakunta perustettiin Helsinkiin 1919. Liikuntahallinto laajeni vähitellen niin, että 1980-luvulla jokaisessa kunnassa oli liikunta-asioista vastaava hallintoelin. Koululaitoksella oli myös suuri rooli liikunnan kehittymisessä. Yleinen oppivelvollisuus varmistaa kaikkien ikäluokkien pääsyn liikunnanopetuksen piiriin. Vapaaehtoiseen kansalaistoimintaan perustuva liikuntatoiminta on merkittävässä roolissa. Julkishallinnon ja yksityisen sektorin merkitys liikuntapalveluiden tuottajana on vaihdellut. Vielä 1980-luvun lopulle saakka kunnat ja valtio vastasivat lähes täysin liikuntapaikkojen ja -palvelujen tuotannosta.

Myös liikuntarakentamisessa vaikuttivat 1980-luvulla samat runsaat julkisivujen käsittelyt. Arkkitehtilehdessä 1986/5 esitellyt urheilurakentamisen kohteet noudattivat pitkälti aikakauden arkkitehtuuri-ihanteita. Materiaaleista korostui punatiili ja sen vastapainona vaaleat pinnat. Rakennusten sisätilat olivat luonnonvaloisia ja moniulotteisia. Punatiilisen ja maanläheisen rakentamisen rinnalla näkyi myös strukturalistista muodonantoa, kuten lehdessä esitellyssä Leppävaaran urheilukentän katsomo-huoltorakennuksessa.

Lähteet: Ilmanen 2014, Standertskjöld 2011 ja Koulurakennusten suunnitteluseminaari 21.-24.5.1974

Rakennettu ympäristö

Taajamakuva

Hakkarin liikunta- ja koulualue on yhtenäinen, materiaaleiltaan ja sijoittelultaan aikaansa edustava kokonaisuus, joka liittyy olennaisesti Lempäälän taajamarakenteen kehittymiseen. Lempäälän nauhataajaman reunalle rakennetut Hakkarin julkiset rakennukset, vesitorni, koulu, liikuntatalo, paloasema, urheilukentät ja -hallit, liittyvät vaurastuvan, autoistuvan ja kaupungistuvan hyvinvointivaltion rakennuskantaan, joka näkyi sotien jälkeen alati kasvavana omakoti- ja yhdyskuntarakentamisena. Taajaman kasvuun liittyvän Hakkarin pääosin punatiilinen rakennuskanta maastoutuu ajan hengen mukaisesti metsäisten mäkien väliin. Rakennuskannan keskeiset osat, koulu, liikuntatalo ja paloasema, edustavat pääosin 1980-luvulla muotiin tullutta postmodernia arkkitehtuuria, joka syntyi aikaisemman modernin muotokielen ja elementtirakentamisen vastapainoksi.

Lähde: Heiskanen 2010

Koettu ympäristö

Kuokkala-Hakkari-Herrala osayleiskaavan yhteydessä 23.9.2009 on alueella järjestetty kävelykierros. Kävelykierroksella palautetta on ympäristön sen hetkisestä tilasta on annettu seuraavasti:

3. Urheilutien reunassa viipale puistoaluetta on tärkeä. Tarpeellinen perinteinen maa- ja metsätalousmaisema. Kaunis ja avara liikuntakeskusta tulevaisuudessa.
3. Turvallinen peltomaisema
3. Puistoalue pienemmäksi.

4. Metsäalueet ko. kohtaa ovat kauniita ja metsätaloudelle tärkeitä. Voivat olla tulevaisuudessa tarpeellisia ulkoilureittejä varten (lisäalueita tarvittaneen). Ulkoilureitit ja ladut ovat meillä kovassa käytössä.
4. Rauhallinen metsämaisema

5. Hakkarin koulun pohjoispuoleinen metsikkö on kaunis ja voisi olla opetuksellekin tärkeä alue.
5. Maisema ei kaunis (epämiellyttävä sekainen)

Muuta: Tampereentien varteen olisi tarpeellista jättää puisto-metsä-peltoalueita tulevaisuudessakin. Koulujen – päiväkotien –liikuntatilojen ja –alueiden viereen olisi pitkällä tähtäyksellä (2030) viisasta jättää maa- ja metsätalousalueita sekä puistoalueita.

Lähde: Kuokkala-Hakkari-Herrala osayleiskaavan ensimmäinen palauteraportti 2014

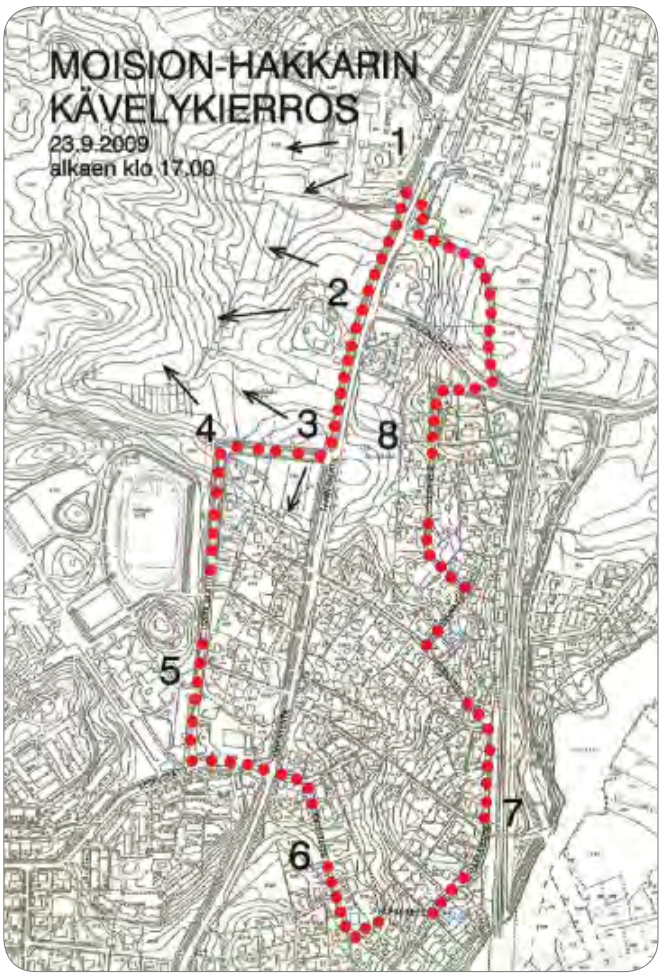

Kuokkala-Hakkari-Herrala osayleiskaavan yhteydessä 2009 järjestetyn kävelykierroksen reitti.

Rakennukset

Lempäälän taajaman sivistys-, liikunta-, ja yhdyskuntarakentamista sisältävään aluekokonaisuuteen kuuluvat 1980-luvulla rakennetut Hakkarin koulu (1982/83), Hakkarin liikuntatalo (1985), lämpökeskus, Hakkarin urheilukenttä ja Lempäälän paloasema (1986). Alueella ovat lisäksi tenniskenttä, Lempäälän jäähalli (1990- ja 2000-l), Lempäälän vesitorni (1973) ja viipalekoulu (2002). Rakennukset sijoittuvat pääosin Ahertajatien varrelle. Alueen keskeiset rakennukset, Hakkarin koulun ja sen liikuntatalon suunnitteli arkkitehti Pekka Salminen Helsingistä. Palolaitoksen suunnitteli arkkitehtitoimisto Kari Rainio Kangasalalta.

Alueen keskeinen rakennuskanta, koulu, liikuntatalo ja palolaitos, edustavat postmodernille ajalle tyypillistä rakentamista, joka näkyy rakennuksissa runsaina erkkereinä, sisäänvetoina, torneina sekä tiili- ja puukoristeluina sekä historiallisina tyylilainoina. Lukuun ottamatta uudempaa rakentamista edustavia jäähalleja ja viipalekoulua rakennuskannan julkisivun päämateriaalina on ollut punatiili ja osin puuverhoilu. Ajan arkkitehtuurin lisäksi tietynlainen leikkisyys näkyy mm. Hakkarin ulkoasultaan monimuotoisen ja -tasoisen koulun pohjaratkaisun apilanmuotoisuudessa. Keskuskadun ja siitä erkanevan Ahertajankadun varrelle ra-

kennetun alueen yleisilme on metsäinen, julkiset rakennukset ovat sijoitettu vesitornia lukuun ottamatta metsäisten mäkien välisiin notkelmiin ja alueen mittakaava on matala ja pienimuotoinen. Mäkien ja ympäristön metsät muodostavat pääosin rakennusten taustan. Ainoastaan kouluun liittyy matalaa pensaskasvillisuutta. Julkisivuihin liittyy vahvasti myös rakennusten parkkipaikat.

Rakennuskannan nuoren iän vuoksi, kohdetta ei luokiteltu arvoluokkaan.

Lähde: Heiskanen 2010

Kaavamuutosalueen rakennukset ja rakennelmat

Urheilukenttä
Urheilu ja tenniskentät katsomoineen rakennettiin vuosina 1978–1979. Urheilukenttä on otettu käyttöön vuonna 1980. Urheilukenttään liittyy etusuoran mittainen betoninen katsomorakennelma sekä 2000-luvulla uusittu huoltorakennus.

Tenniskentät
Kolmen kentän kokonaisuus sijoittuu urheilutoimintojen keskelle, muuta ympäristöä matalammalle tasolle. Tenniskenttien reunustalla on vinokatsomot.

Jäähalli
Lempäälän jäähallit valmistuivat 1990- ja 2000-luvulla.

Hakkarin koulun 3. osa, erillinen viipale
Puinen ns. viipalekoulu sijaitsee liikunta-hallin lähellä. Alunperin tilapäinen koulu muutettiin pysyväksi rakennukseksi vuonna 2002, jolloin muutoksen suunnitteli Nikole Ahtokivi.

Vesitorni
Vesitornin on suunnitellut Suunnittelukeskus MKR vuonna 1971. Rakennus on noin 32 metriä korkea.

Hakkarin koulun 4. osa
Tilapäinen koulurakennus on luvitettu viideksi vuodeksi vuonna 2014.

Jäähallin vanhempi osa (27.9.2016).

Viipalekoulu (27.9.2016).

Tenniskenttä (27.9.2016).

Hakkarin koulun 3. rakennusosa (27.9.2016).

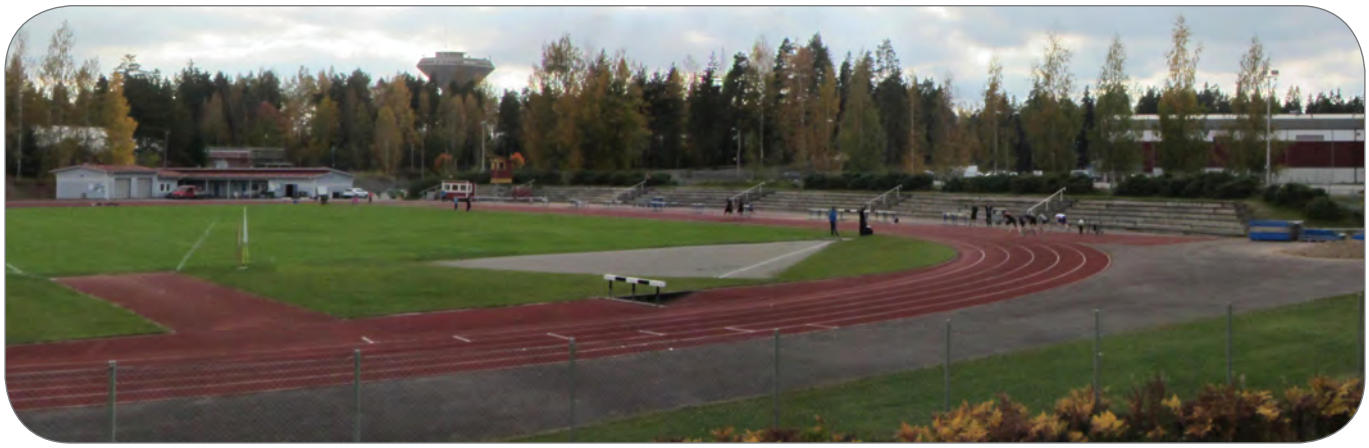

Urheilukenttä ja taustalla näkyvät vesitorni ja jäähalli(27.9.2016).

4. TARKEMMIN INVENTOIDUT RAKENNUKSET

Hakkarin koulu

Koulurakennus valmistui kahdessa vaiheessa 1982 ja 1983. Rakennusta on vähäisessä määrin laajennettu keittiön osalta 1990-luvun puolivälissä. Syksyllä 2016 rakennuksen vesikattoa korjataan.

Rakennuksen 1. vaiheen on suunnitellut arkkitehtitoimisto KSS ja arkkitehtina on toiminut Pekka Salminen. Rakennuksen 2. vaiheen on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Pekka Salminen Ky.

Peruskoulujärjestelmään siirryttäessä 1970-luvun alkuvuosina Lempäälän kunta joutui huolehtimaan yläasteopetuksen järjestämisestä yhdessä Vesilahden kunnan kanssa. Koulurakennuksen paikaksi valikoitui Hakkarin vapaa-aikakeskus, vaikka se sijaitsikin jonkin verran syrjässä ja koululaiset jouduttiin pääosin kuljettamaan koulubusseilla. Koulurakennuksen ja liikuntahallin suunnittelu alkoi vuonna 1973. Rakentamisen valtionapujärjestelmän vuoksi toteutusaikataulua jouduttiin viivästämään. Myös rakennuksen tilaohjelma muuttui matkan varrella. Koulun 1. rakennusvaihe toteutettiin alkuperäisen ajatuksen mukaisesti keskeisen kirjasto-keskushallin ympärille.
(Salminen 1986, 58–61)

Rakennuksen ulkoasu on 1980-luvun postmodernille ajalle tyypillistä: monimuotoista ja monitasoista. Arkkitehtuurin tyylikeinoina on käytetty erkkereitä, sisäänvetojaa sekä tiili- ja puukoristelujaa sekä historiallisia tyylilainoja. Rakennuksen 1. vaiheessa rakennettu pohjoinen osa on muotokieleltään runsaampi. Rakennus on pohjamuodoltaan symmetrinen neliapila, jonka eteläisin sakara on laajentunut auditorion ympärille.

Rakennuksen 2. vaiheen, eteläisen osan ulkoasu on yksinkertaisempi. L-kirjaimen muotoista perusmuotoa elävöittävät erkkerit. Erkkereihin on sijoitettu suurikokoiset ikkunat. Muut ikkunat sopeutuvat neliosaisina 1. vaiheen neliosaisten erkkeri-ikkunoiden pariksi.

Muut työt Friisilän koulu, Keskiterminaali Helsinki-Vantaa
Lahti sport center, Lahden teatteri

Arkkitehti Pekka Salminen on samoihin aikoihin Hakkarin koulun kanssa suunnitellut Friisilän ala-asteen koulun Raisioon. Rakennuksen suunnitelmat on esitelty Arkkitehti-lehdessä 1982/4–5. Rakennukset ovat muodoltaan hyvin erilaisia. Friisilän koulussa korostuvat voimakkaat kattomuodot ja pohjaltaan rakennus on ketjumainen, kun Hakkarin koulun kattomuoto on varsin yksinkertainen ja pohjamuoto kompakti.

Hakkarin koulu, 1. rakennusvaihe (27.9.2016).

Hakkarin koulu, 2. rakennusvaihe (27.9.2016).

Liikuntahalli

Kouluun liittyvä erillinen liikuntatalo valmistui 1985. Rakennuksen on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Pekka Salminen Ky. Punatiilen ja yleisilmeen monimuotoisuuden lisäksi ulkoasussa näkyy postmodernille tyypillisiä lainauksia aikaisemmista rakennustyyleistä, mm. kirkoissa, tehtaissa ja kauppahalleissa käytetty basilikamuoto. Rakennukseen sijoittuu noin 830 m² kokoinen liikuntasali sekä kaksi kuntosalia. Lisäksi liikuntahallissa on hammashoitola ja kahvio.

Rakennuksen päämateriaalit ovat punatiili ja betoni. Liikuntahallin kattolyhtyjä tukevat ristikkorakenteet ovat liimapuuta.

Liikuntahalli on esitelty Arkkitehti-lehden numerossa 5/1986. Liikuntahalliin oleellisena osana liittyvä liikuntahallin välinen aukio, kuntotori, muodostaa alueen keskeisen elementin koulun ja liikuntahallin välissä. Rakennus on sijoitettu huolellisesti maastoon. Sisäänkäynti ylätason katsomoon, hammashoitolan tiloihin ja kahvioon on kuntotorin puolelta. Arkkitehdin toivomuksesta liikuntatiloihin liitettiin n. 100 m²:n kahvio-kerhohuone kuntotorin yhteyteen.

Valmistuessaan rakennuksessa sijaitsi Birgitan kirkon jälkeen Lempäälän suurin julkinen sisätila. Tämän vuoksi suunnittelulähtökohtana oli hyödyntää luonnonvaloa. Rakennuksen kattolyhty ja puukonstuktiot korostavat urheilulaitosta aikansa kulttipaikkana. 39 x 22 x 8,5 metrin kokoinen liikuntahallitila on jaettu kolmeen osaan. Osat on nimetty Amiensin katedraalin mukaisesti: voima (potentia), viisaus (sapientia), kauneus (formositas).

Rakennuksen luoteiskulmaan on suunniteltu myöhemmin rakennettavaksi myös uimahalli.
(Salminen 1986, 58–61)

Liikuntahalli (27.9.2016).

5. RAKENNUSPIIRUSTUKSET

Hakkarin koulu 1. vaihe

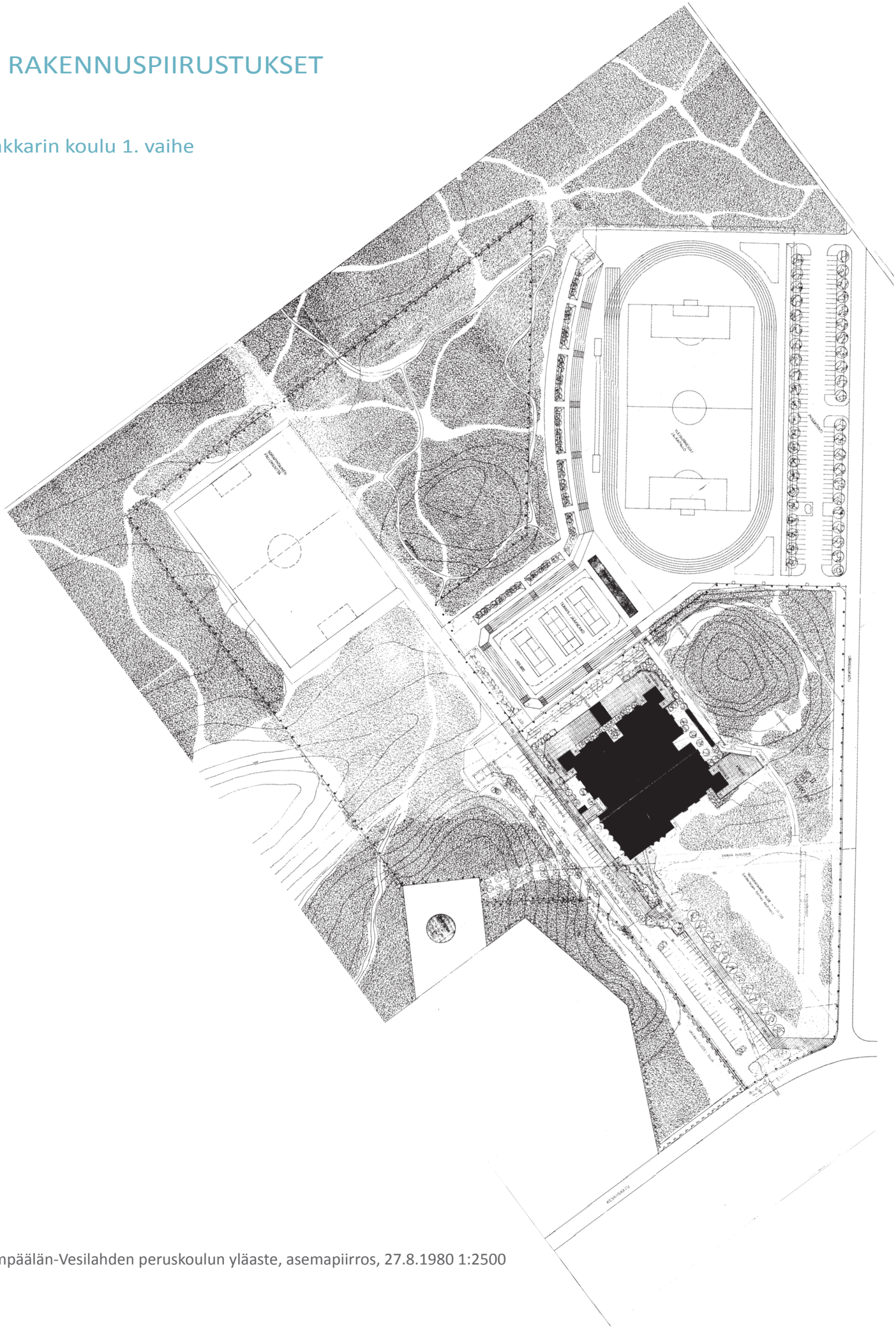

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, asemapiirros, 27.8.1980 1:2500

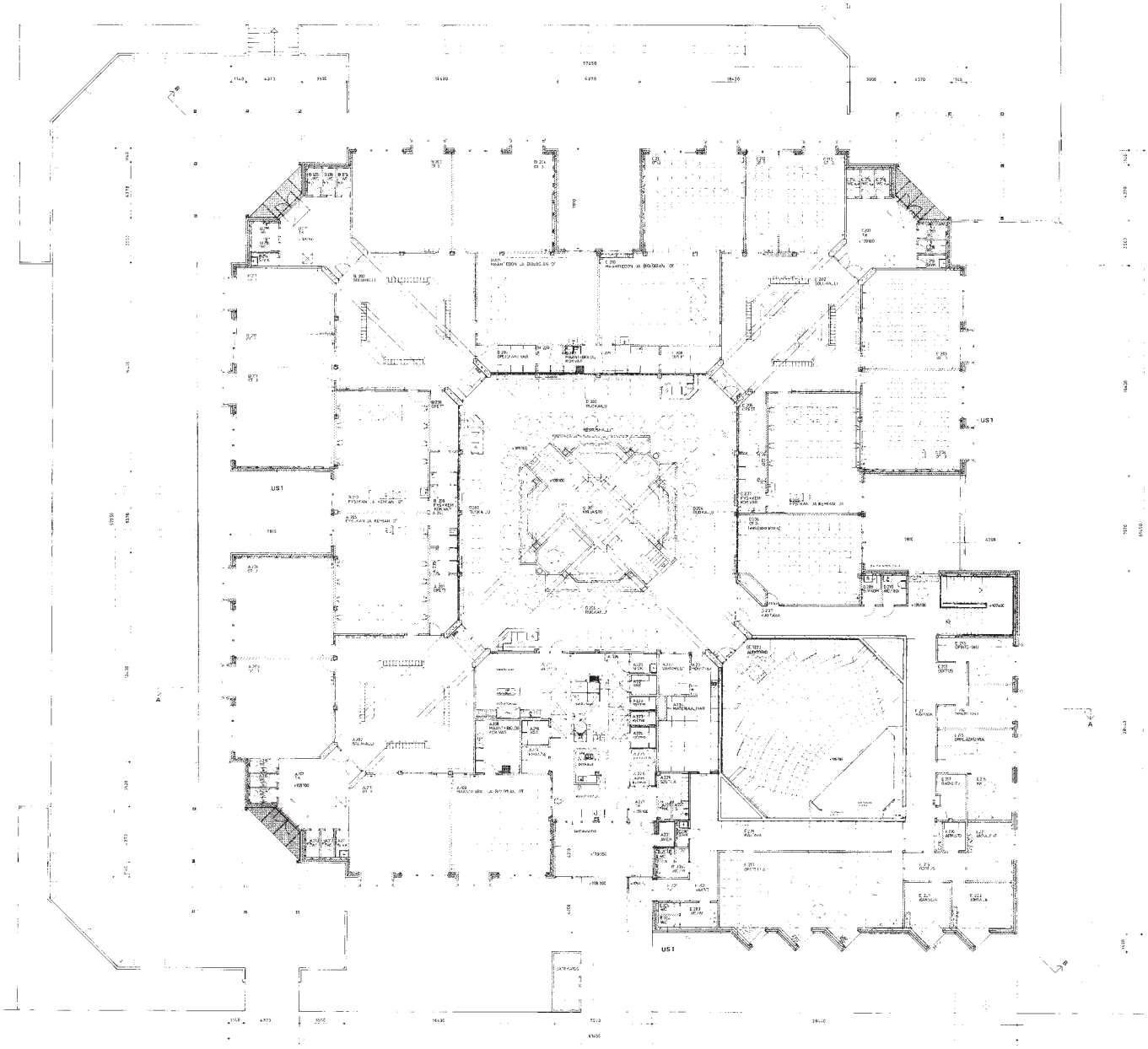

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, pohjapiirustus 2. kerros, 1:500

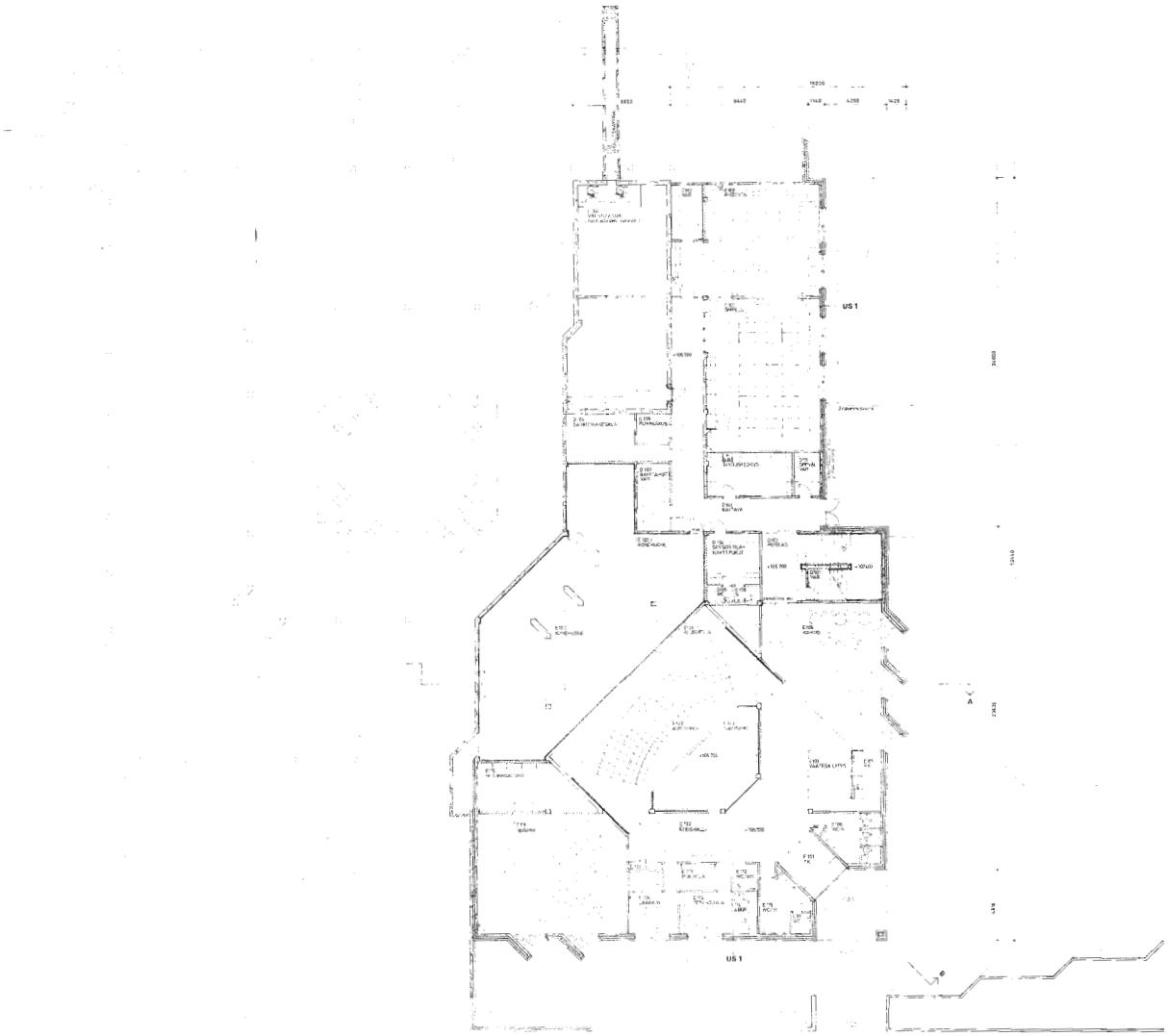

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, pohjapiirustus 1. kerros, 1:500

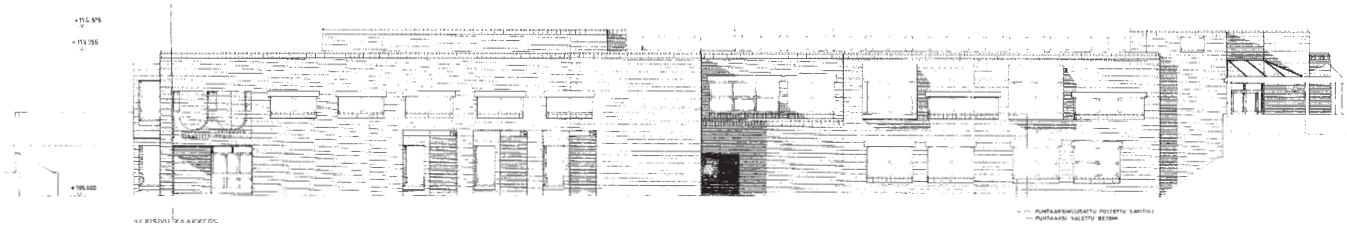

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, julkisivu kaakkoon, 1:400

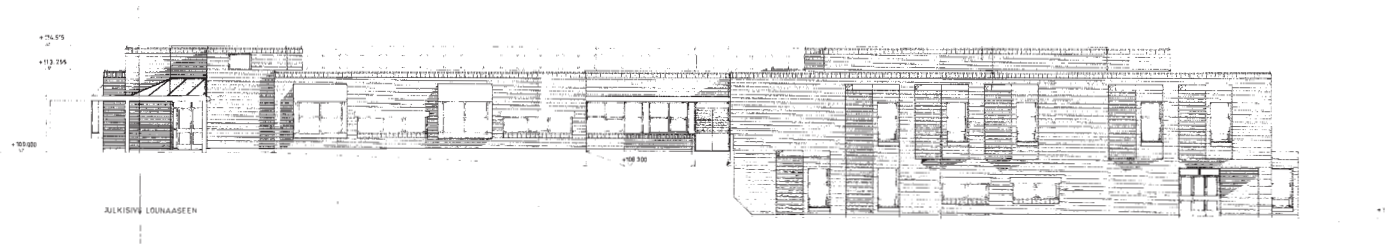

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, julkisivu lounaaseen, 1:400

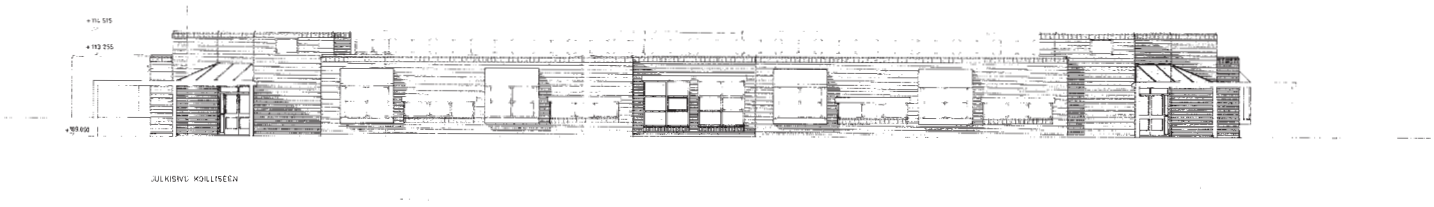

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, julkisivu koilliseen, 1:400

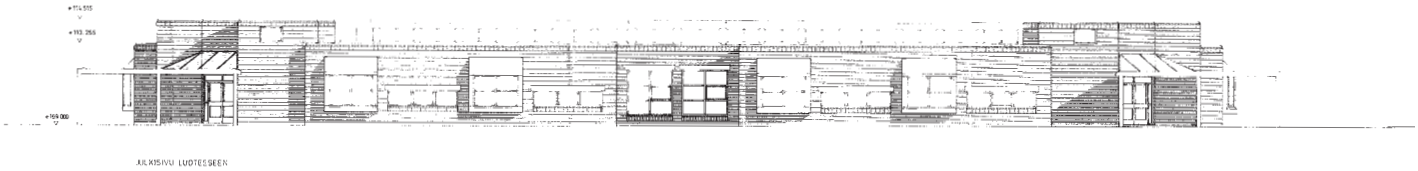

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, julkisivu luoteeseen, 1:400

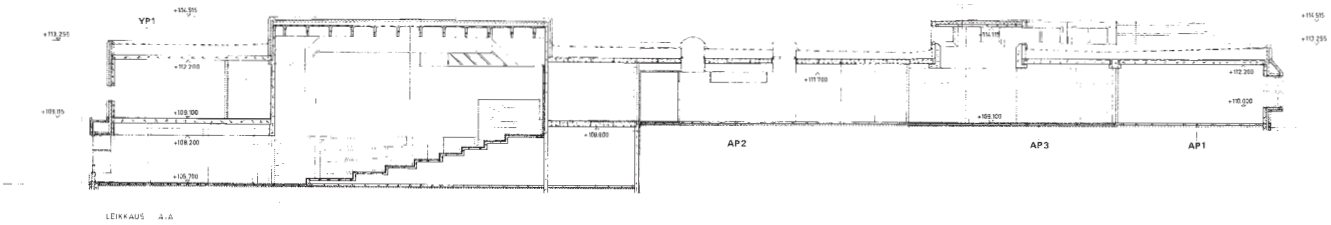

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, julkisivu koilliseen, 1:400

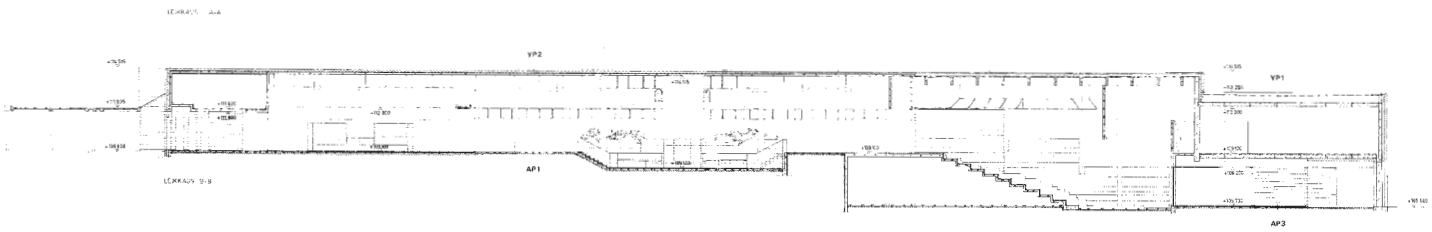

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, julkisivu luoteeseen, 1:500

Hakkarin koulu 2. vaihe

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, rakennusaikainen muutos asemapiirros, 18.2.1983, 1:2500

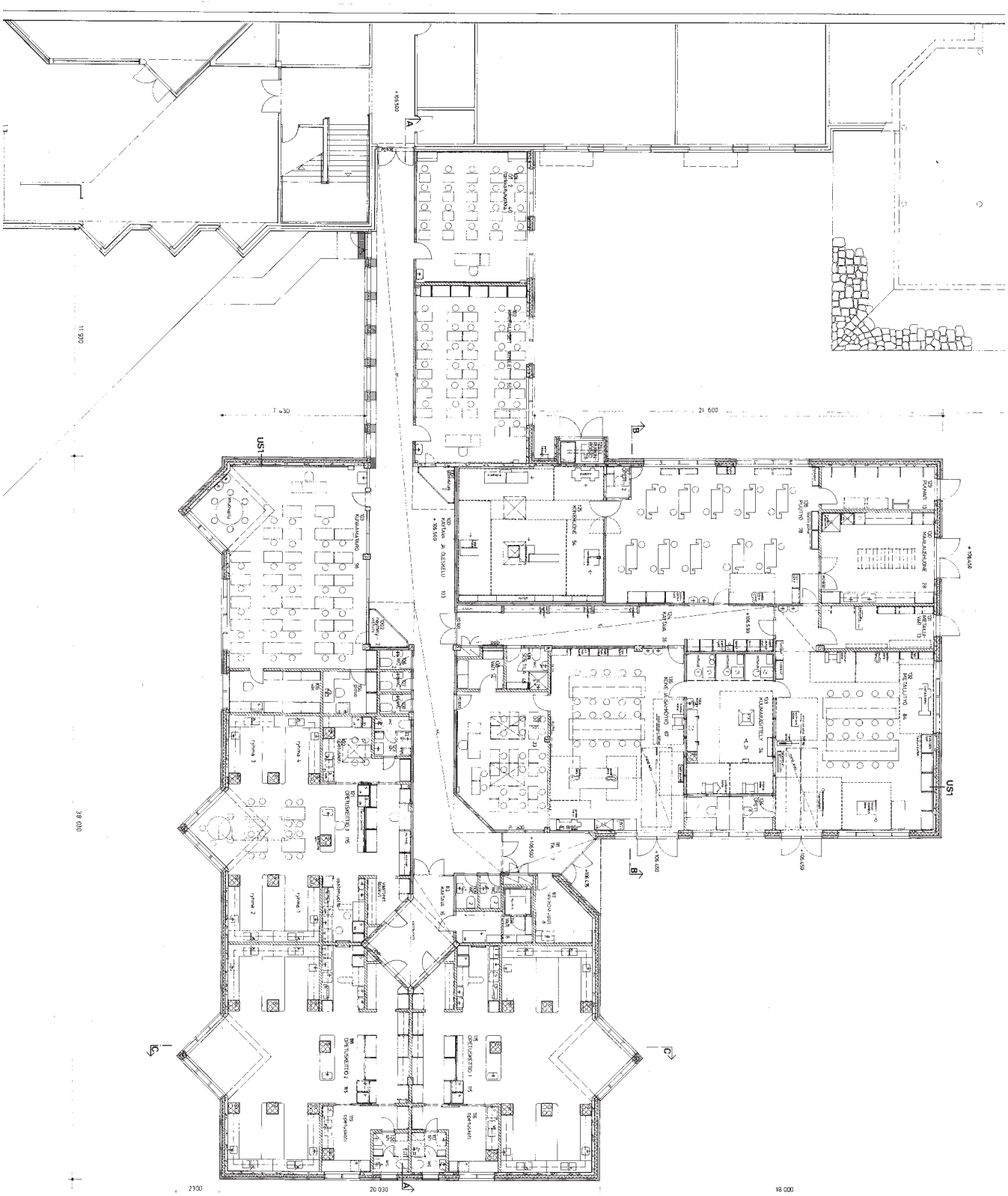

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, vaihe 2 pohjapiirustus, 1.12.1982, 1:300

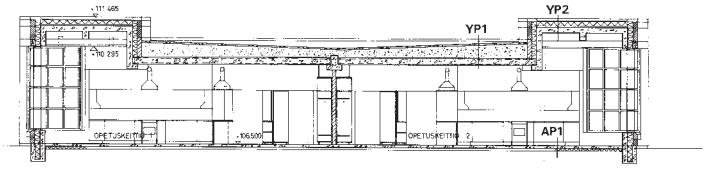

Lempäälän-Vesilahden peruskoulun yläaste, vaihe 2 julkisivut ja leikkaus C-C , 1.12.1982, 1:300

Liikuntahalli

Liikuntahalli, asemapiirros , 21.11.1983, 1:2500

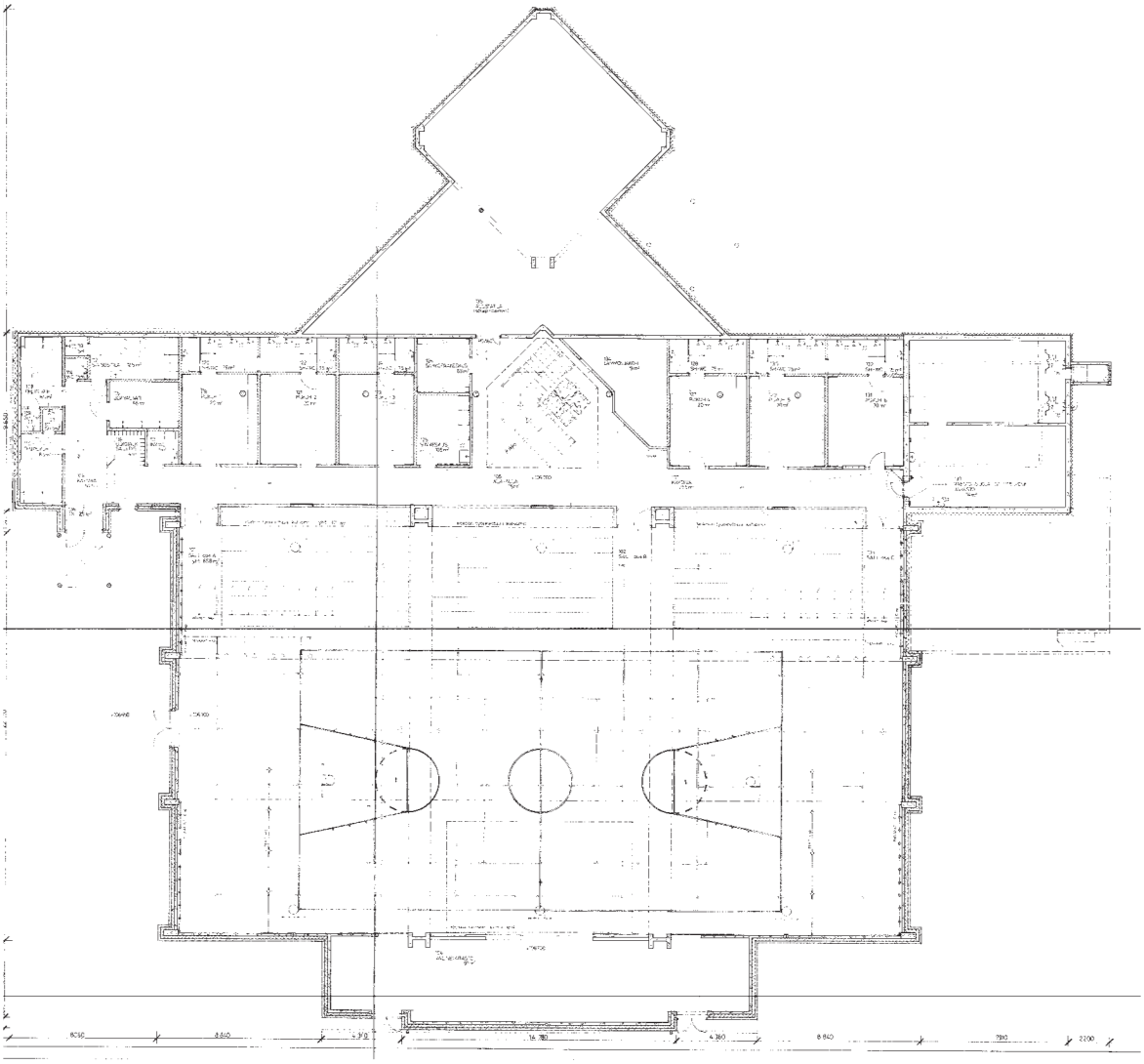

Liikuntahalli, pohjapiirros 1. kerros , 21.11.1983, 1:400

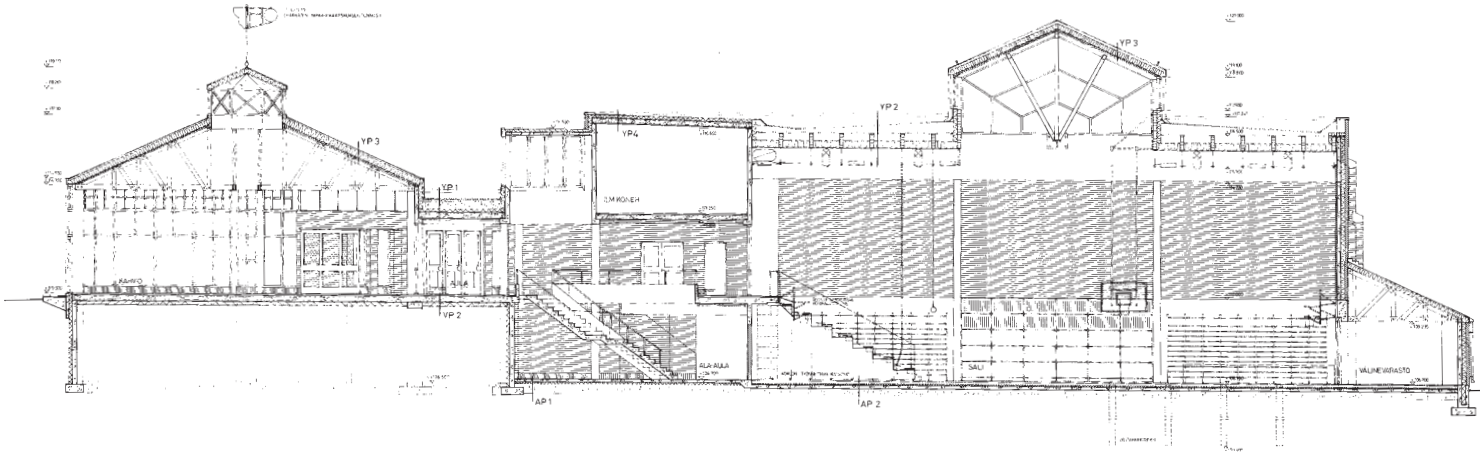

Liikuntahalli, leikkaus , 21.11.1983, 1:300

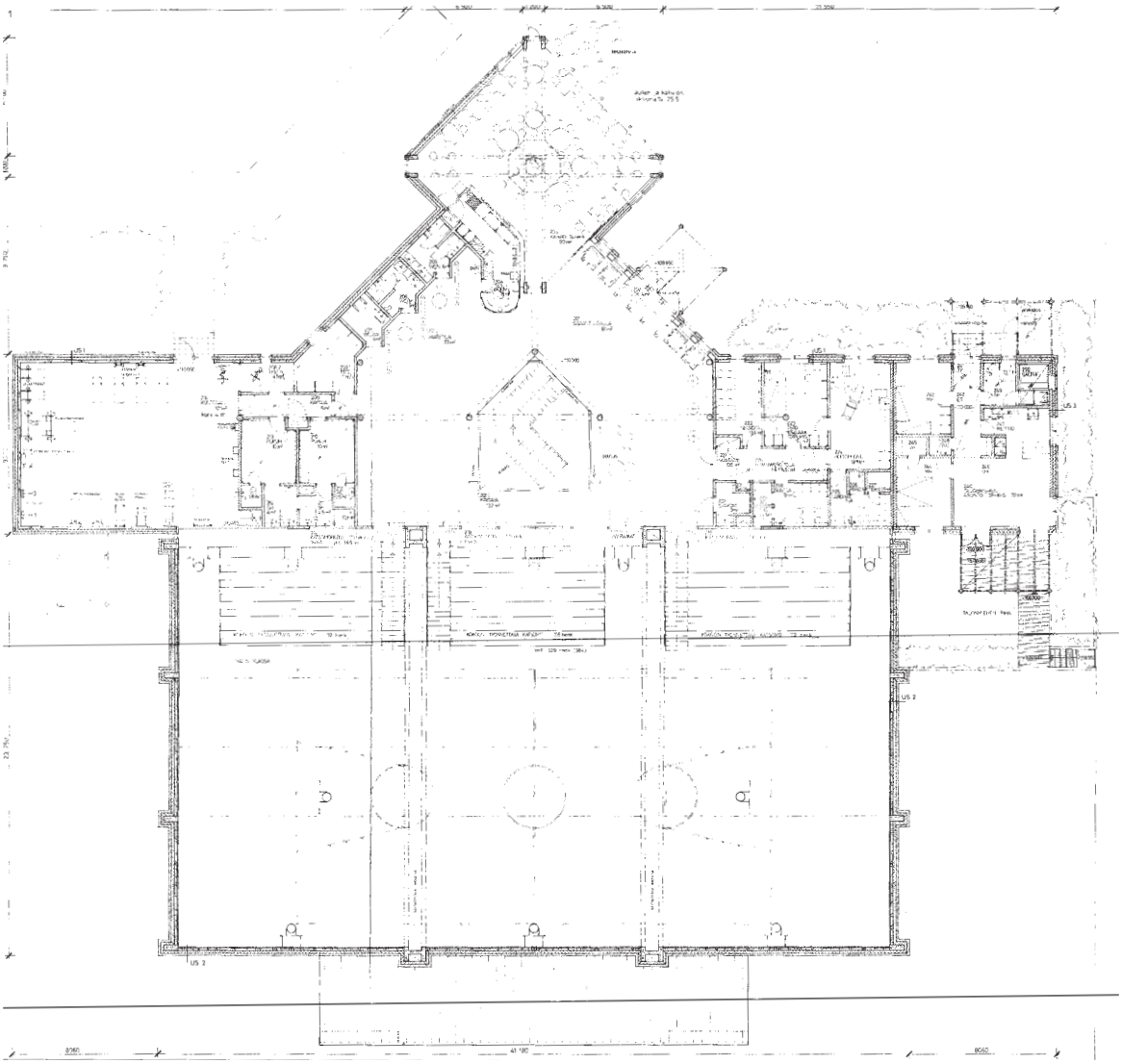

Liikuntahalli, pohjapiirros 2. kerros , 21.11.1983, 1:400

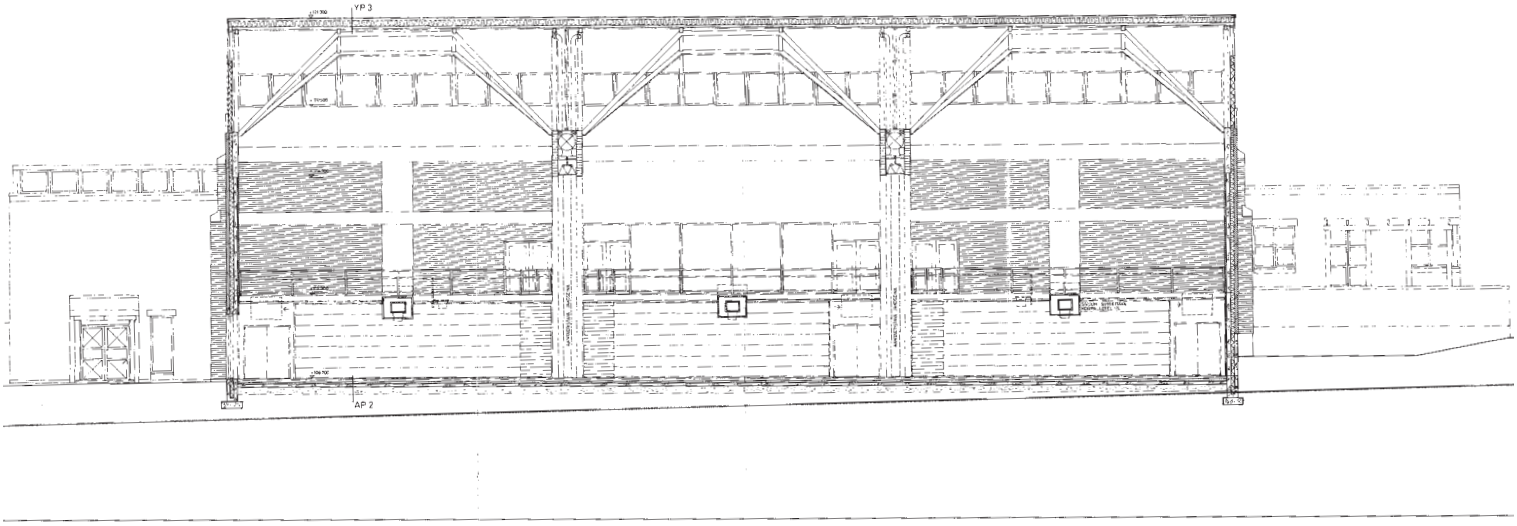

Liikuntahalli, leikkaus , 21.11.1983, 1:300

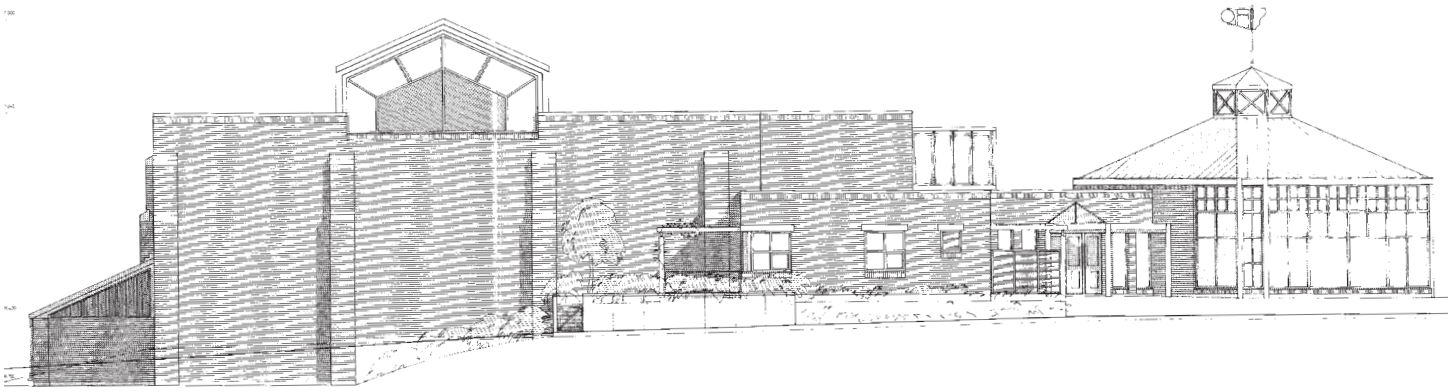

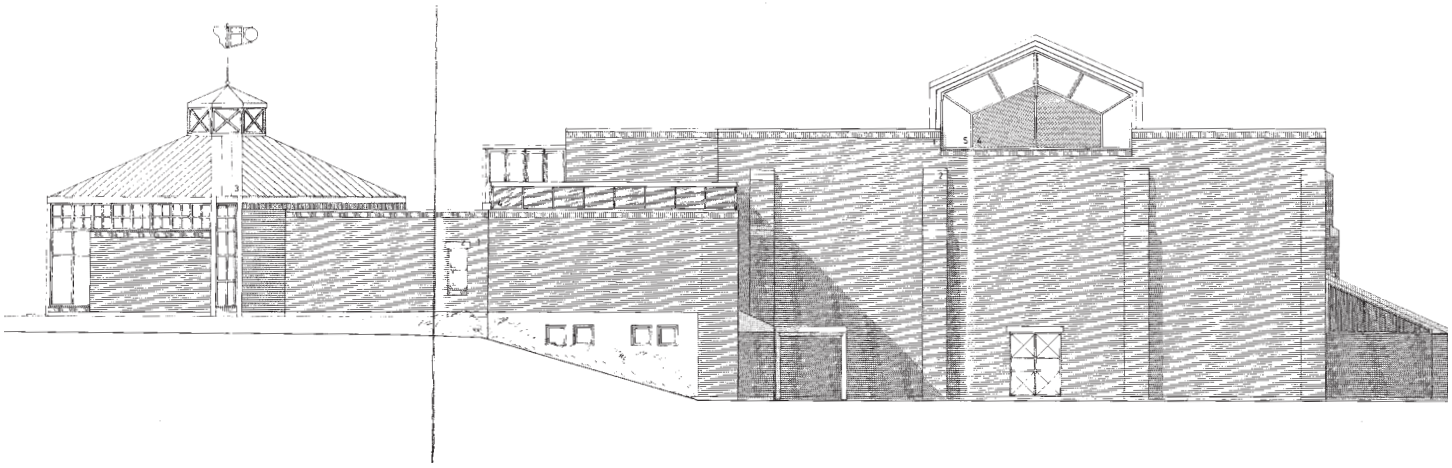

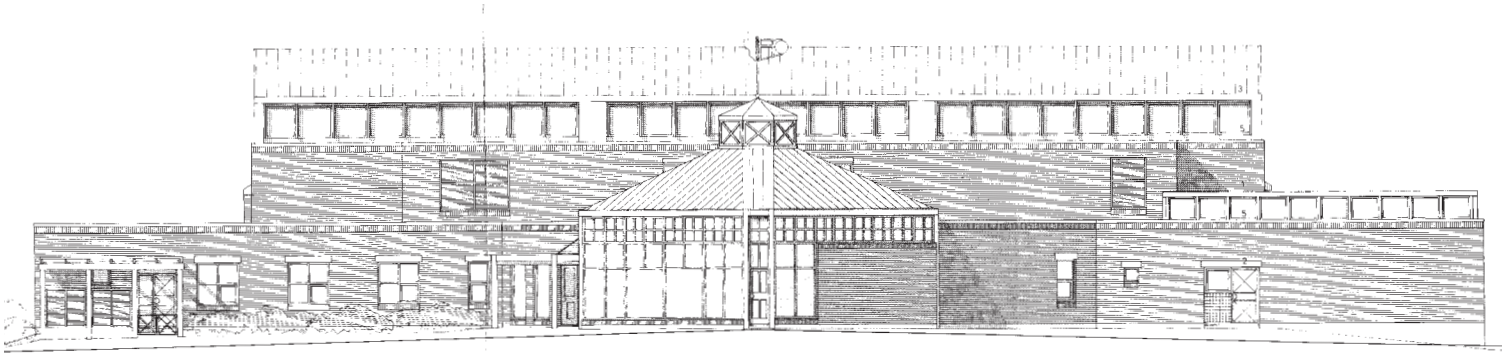

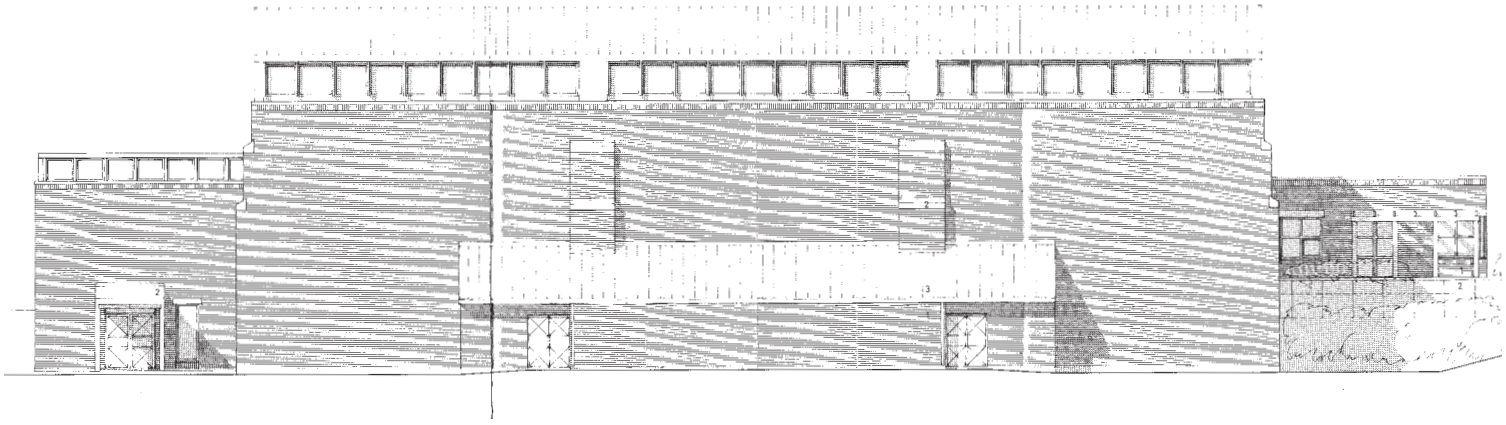

Liikuntahalli, julkisivut , 21.11.1983, 1:300

6. LUETTELOINTIPERUSTEET

Rakennushistorialliset ja arkkitehtoniset arvot

Hakkarin koulu

Hakkarin koulu kuvaa hyvin 1980-luvun rakentamisen ihanteita, mutta samalla myös 1970-luvun koulurakentamisen perinteitä. 1980-luvulla julkisessa rakentamisessa pyrittiin matalaan ja ihmisläheiseen ulkoasuun. Hahmotettavaa mittakaavaa korostettiin pienillä julkisivun osilla kuten sisäänkäynnin katoksilla ja huomiota herättävillä ikkunaratkaisuilla. 1980-luvun rakentamiseen liittyi usein vahvojakin kattomuottoja. Tässä rakennuksessa matala tasakatto lienee vielä 1970-luvulta periytyvä ratkaisutapa. Rakennuksen suunnitelleen arkkitehdin Pekka Salmisen hieman Hakkarin koulun jälkeen toteutunut Raision Friisilän koulu on kattomuodoiltaa jyrkkäkattoinen rakennus, jonka arkkitehtoninen sommittelu pohjautuu vaihteeluun horisontaalisella tasolla. Hakkarin koulun typologia nojaa pohjapiirroksen symetriaan ja muodostaa horisontaalisesti tasaisemman ratkaisun. Rakennuksen julkisivut kuvaavat hyvin 1980-luvun uutta rakentamista, mutta tilallinen ratkaisu varsinkin 1. osaltaan muistuttaa 1970-luvun keskusaulan ympärille pohjautuvaa koulurakentamisen tilanmuodostusta. Rakennukset arkkitehtoniset arvot liittyvät mielenkiintoisiin ikkunaratkaisuihin ja ihmisläheiseen tilanmuodostukseen. Mielenkiintoisinta ulkotilaa muodostuu pääsisäänkäynnin ja 2. vaiheen rakennusosan yhteyteen sekä rakennuksen koillispuolelle metsäisen rinteen puolelle.

Liikuntahalli

Rakennus muodostaa kokonaisuuden yhdessä saman arkkitehdin suunnitteleman koulun kanssa. Hakkarin liikuntahalli on oivallinen esimerkki aikakautensa rakentamistavoista. Kohde on ollut arkkitehtonisesti siinä määrin merkkittävä, että se on esitelty valmistumisensa jälkeen Arkkitehti-lehdessä. Rakennus on arkkitehtonisesti moniulotteinen, maaston korkeuseroihin sovitettu ja detaljoitu julkinen rakennus. Liikuntarakentaminen on rakentamisajankohtanaan nähty hyvin tärkeänä osana julkista rakentamista. 1980-luvulla suurin osa liikuntapalveluista oli edelleen kunnan tuottamia. Rakennuksen perinteisen yksinkertaiseen liikuntasaliin on luotu jopa kirkkomaista ylävaloa luomalla pitkänomainen kattolyhty. Arkkitehti-lehden tekstissä arkkitehti vertaa salia katedraaliin sivu- ja keskilaivoineen. Salin kolme osaa on nimetty Amiensin katedraalin osien mukaisesti: Voimaksi, Viisaudeksi ja Kauneudeksi. Isoa saliosaa on sovitettu maastoon pienempien rakennusosien avulla. Näistä leikkisimpänä on toteutunut kahvion osa, jossa majakkamaisen torniosan päässä on osan tärkeyttä korostava viiri. Kahvion puiset kattorakenteet ovat sisäpuoleltaan näyttävät.

Hakkarin koulu liikuntahallin suunnasta (21.5.2015).

Kävelyreitti koulun koillispuolella (16.10.2016).

Pääoven edusta (16.10.2016).

Pääoven edusta ja kuntotori (16.10.2016).

Pääoven edusta ja kuntotori (16.10.2016).

Taajamakuvalliset ja ympäristöön liittyvät arvot

Kuokkala-Hakkari-Herrala osayleiskaavan yhteydessä laaditussa kulttuuriympäristökohteiden inventoinnissa 2010 on kirjattu, että taajamakuvallista merkitystä on lähinnä nauhataajaman pääväylän muodostavan Tampereentien varrella olevalla paloasemalla. Paloasema liittyy rakennuksena osaksi muuta taajamarakennetta. Hakkarin liikunta-alueen ja koulun alue hahmottuu omana yhtenäisenä kokonaisuutenaan, joka pääosin luonnon ympäröimänä ei linkity yhtä selkeästi muuhun taajamarakenteeseen. Alueen arvot liittyvät vahvasti yhtenäisen kokonaisuuden muodostamiseen. Tämä näkyy saman arkkitehtisuunnitteljan yhtenäisessä ja ajan mukaisesti kehittyvässä käsialassa.

Kuokkala-Hakkari-Herrala osayleiskaavassa koulun ja tenniskenttien alue on osoitettu palvelujen ja hallinnon alueeksi (PY), jolle on osoitettu suojelumerkintä (/s-9). Merkintä on kaavaselostuksen mukaan osoitettu liikuntarakennuksille, vesitornille, koululle ja paloasemalle. Alue on yhtenäinen, materiaaleiltaan ja sijoitteluiltaan aikaansa edustava kokonaisuus, joka liittyy olennaisesti Lempäälän taajamarakenteen kehittymiseen. Ahertajankadun varrelle rakennetun alueen yleisilme on metsäinen, julkiset rakennukset ovat sijoitettu vesitornia lukuun ottamatta metsäisten mäkien välisiin notkelmiin ja alueen mittakaava on matala ja pienimuotoinen.

Lähde: Heiskanen 2010 sekä Kuokkala-Hakkari-Herrala osayleiskaavan selostus.

Aluekokonaisuus hahmottuu selkeässä rakentamisen luoteis-kaakkosuuntaisessa koordinaatistossa ja kokonaissommitelmassa Ahertajantien ympäristössä. Avointen tennis- ja urheilukenttien tiloja rajaavat ympäröivät rakennukset, puusto ja maastonmuodot. Tampereentieltä kohti jäähallia johtava, myöhemmin rakentunut Urheilukatu ja jäähallien alue eivät liity kiinteäksi osaksi muuta kokonaisuutta vaan jäävät mittakaavaltaan muusta erottuvaksi, omanaan hahmottuvaksi alueeksi. Metsäiset virkistys- ja hiihtoreitit sekä frisbee-golf-alueet hahmottuvat myös omana kokonaisuutenaan. Metsän ja avoimen rakennetun tilan välillä ei ole havaittavissa erityistä vaihettumis- tai välivyöhykettä, vaan se hahmottuu vahvana luonnon ja rakennetun alueen rajana, vaikka luontoaluetta ei voidakaan pitää luonnotilaisena, vaan tarpeen mukaan rakennettuna virkistysalueena.

Jäähalli ja pysäköintialue (16.10.2016).

Kulttuurihistorialliset arvot

Alueen kulttuurihistoriallinen muutos viljely- ja metsämaasta koulun ja liikunnan alueeksi kertoo yhteiskunnallisesta muutoksesta. Julkisen vallan lisääntyvä vastuu palvelusta muutti alueen osaksi kunnan julkista palvelurakentamista. Alueessa hahmottuu yhteiskunnallinen arvostus opetukseen ja sen kautta koulurakentamiseen. Hyvinvointiyhteiskunnan kantama vastuu asukkaiden terveydestä näkyy sijoituksena liikunta- ja virkistyspalveluihin. Julkiset rakennusten arvot korostuvat rakennusten ulkoasussa ja viimeistelyssä. Jäähalli eroaa muusta kokonaisuudesta rakennusmateriaaliensa, mittakaavansa sekä viimeistelynsä osalta. Jäähallin eroja voi selittää rakennusaikakauden muutos sekä se, että rakentajana ei ole ollut samalla tavalla kunta. Myös väliaikaisiksi tarkoitetut 3. ja 4. koulun laajennus eroavat muusta julkisesta rakentamisesta.

Pellitetyt ikkunat (16.10.2016).

Rapattu kaide (16.10.2016).

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Nykytilanne

Hakkarin koulu

Hakkarin koulun vesikatto on vanhemmassa osassa korjattavana 2016. Samassa yhteydessä suljettiin muutama kattoikkuna. Vuonna 2017 korjataan uudemman osan katto. Vuosina 2014–2015 korjattiin ilmanvaihtokoneet sekä asennettiin uutta automatiikkaa. Rakennuksessa on tehty vuosien varrella vain hyvin pieniä tilamuutoksia. Rakennuksen sisäpinnat kuten tiiliseinät ovat kestäneet hyvin käyttöä, eikä korjaustarpeita ole esiintynyt. Lattiarakenteita on jossain vaiheessa avattu ja poistettu rakennusaikaisia tarkastusluukkujen sisään jääneitä puurakenteita. Tiilimuuratuissa julkisivuissa on tiettävästi varsin ohut tuuletusrako, mikä voi olla riski. Ulokeikkunoiden aiemmin alttiina säälle ollut betoninen kate on suojattu kermillä. Ikkunoiden vaihto ja puuttuvien vesipeltien lisäys on tarkoitus toteuttaa 2017. Rakennuksen ulkopuoliset sisäänkäyntikatosten betonirakenteet ovat kärsineet sään vaikutuksista. Katokset on korjattu pinnoiterappaamalla vanha betonipinta ja kattopintaan on lisätty huopakermi.

Liikuntahalli

Hammashoitola on poistunut rakennuksen 2. kerroksesta ja tilat ovat Hakkarin koulun käytössä. Liikuntahallin kahvio-osan katto on vuotanut ja sitä on kunnostettu. Rakennuksen vesikatto ja eristeet on uusittu. Rakennuksen näyttävät päätyikkunat on teipattu umpeen häikäisysyistä ja lyhdyn pitkältä sivulta lumisuojattu. Julkisivun pilarien päät on suojattu pellittämällä. 1. kerroksen pesuhuoneet on kunnostettu. Rakennukseen on toteutettu pieni laajennus pohjoisen siipiosan sisänurkkaan. Rakennukseen liittyvä talonmiehen asunnon terassia on laajennettu rakennuksen seinälinjasta ulospäin. Tiilimuuratuissa julkisivuissa on luultavasti Hakka-

Ummistettu yläikkuna, suojatut julkisivujen pilarit ja laajennettu terassi (16.10.2016).

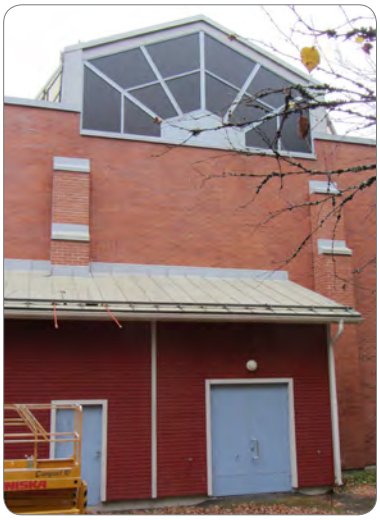

Ummistettu yläikkuna ja pieni laajennus (16.10.2016).

rin koulua vastaavalla tavalla varsin ohut tuuletusrako, mikä voi olla riski. Rakennuksessa on jossain vaiheessa edessä ilmanvaihdon ja automatiikan uudistus.

Säilymisedelletykset

Hakkarin koulu

Hakkarin koulu säilyy koulurakennuksena tulevaisuudessakin ja rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus pysyy ennallaan. Oppilasmäärä on kasvanut vuosien saatossa ja lisäpainetta oppilasmäärissä on kunnes Lempäälän 3. yläkoulu rakennetaan. Tarvetta lisälaajennuksille ei ole tiedossa. Hakkarin koulun julkisivut ovat moniulotteiset ja muodostavat mielenkiintoista ympäristöä. Mahdolliset julkisivujen korjaukset tai kuorimuurin uusiminen ovat riski rakennusajan mukaisen ulkoasun säilyttämiselle. Uudistaminen voi olla hyvin kokonaisvaltaista ja julkisivujen kokonaisuus tulee ratkaista myös arvojen säilyttämisen näkökulmat huomioiden.

Liikuntahalli

Liikuntahallitiloista on kova tarve Hakkarin alueella. Liikuntahallin alkuperäinen käyttötarkoitus säilyy. Tulevaisuudessa voi olla tarvetta laajentaa nykyistä hallia esimerkiksi pohjoispuolelta. Laajennuksen liittyminen rakenteisiin ja laajennusosan soveltuminen osaksi arkkitehtonista kokonaisuutta on tällöin tärkeää. Mahdollisessa laajennuksella voi olla vaikutusta moniulotteisiin kattomuotoihin. Käyttötarkoituksen osalta ainoastaan alkuperäiset hammashoidon tilat on muutettu. Ilmanvaihdon ja siihen liittyvän automatiikan uudistukseen voi liittyä tarvetta laajentaa nykyistä ilmanvaihdon konehuonetta. Konehuone ei nykyisellään korostu rakennuksen kattojulkisivussa. Myös julkisivuihin voi liittyä korjaustarpeita, sillä rakenteet vastaavat Hakkarin koulun ratkaisua.

8. LÄHTEET

Heiskanen, Jari. 2010. Kyliä ja taajamarakentamista Kuokkalankosken varrella – Kuokkalan-Hakkarin-Herralan kulttuuriympäristökohteiden inventointi. FCG Finnish Consulting Group. 30.5.2010. Kuokkala-Hakkari-Herrala osayleiskaavan nro 12016 selvitys.

Koulurakennusten suunnitteluseminaari 21.–24.5.1974 [seminaarin kansio], Tampereen teknillinen yliopisto

Ilmanen, Kalervo. 2014. Liikuntapalveluiden muotoutuminen ja työnjako Suomessa. Teoksessa: Itkonen, Hannu ja muut. Liikuntaa organisoimaan – opas liikunnan ja urheilun toimijoille. ISBN 978-952-68235-6-0.

Salminen, Pekka. 1986. Hakkarin liikuntahalli. Arkkitehti 5/1986. S. 5861. ISSN 0004-2129 .

Standertskjöld, Elina. 2011. Arkkitehtuurimme vuosikymmenet : 1960-1980. Helsinki : Rakennustieto. ISBN: 978-951-682-981-7